

eum, *juxta* generales æquilibrii hydrostatici leges, refluxus aquæ marinæ: donec ad æquilibrium sese undique compo-suerint circa novum gravitationis centrum. Inde paululum deprimetur in quibusdam ripis, paulum in aliis quibusdam ripis atolleatur superficies Maris, sine reali ulla substantiæ marinæ imminutione.

II. Abit quidem in vapores quotidie magna aquæ marinæ quantitas, & ad aliquam in atmosphera altitudinem attollitur: sed inde in pluviam aut in nivem conversa relabitur. Nulla annihilatur, nulla ad alios globos transfertur aquæ guttula: unde eadem globo nostro terraquo semper remanet substantiæ aquæ quantitas & summa.

III. Cum aqua sit unum ex principiis corporum constitutivis; magnam aquæ substantiæ quantitatem quotannis adhibet & absorbet Natura in suis omnis generis productionibus; verbi gratia, in parturiendis aut conservandis Vegetalibus & Animalibus: sed eadem circiter substantiæ aquæ quantitatem Globo nostro terraquo, quotannis restituit successiva Productionum illarum destructio. Unde nulla sensibilis inde potest exurgere imminutio in aquæ Globi nostri substantia.

IV. Quamvis supponeretur Natura fieri in dies magis ac magis fecunda; & plus aquæ absorvere in compositione, quam restituere in dissolutione suorum operum: non inde unquam pateretur aquæ Globi nostri substantia sensibilem ullam imminutionem.

Plus enim aquæ continet evidenter Mare mediterraneum, quam posset aquæ absorbere possibile illud omne productionum naturalium incrementum. Porrò, si nunc subito evanesceret Mediterraneum Mare: vix aliquot pedibus deprimeretur superficies Maris Orbi nostro circumfusi.

Unde, omni ex parte fabulosa & chimærica est, *successiva illa aquæ substantiae imminutio*; cui incumbit, tanquam basi sua fundamentali, Telliamedeum omne systema.

425. RESP. II. Concusa & diruta illa Telliamedei ædificii Basi fundamentali, jam totum per se ruit ædificium;

seriamque vix ullam attentionem & responsionem merentur reliquæ præcedentis objectionis difficultates.

I. Delituisse olim totam sub undis Terram nostram, testantur innumera monumenta physica, testatur concors cum physicis illis monumentis historia sacra. Hinc demonstratur *existentia generalis illius Diluvii*, quod sacræ referunt paginæ; non vero *existentia fabulosorum diluviorum*, quæ à Telliamede tam ineptè quam absurde excoigitata sunt.

II. Novos quosdam montes, tempore diluvii, efformare potuerunt aquæ per totum orbem nostrum exundantes, & præexistentibus omnibus nostris montibus supereminentes. At nulli efformari unquam potuere montes, in diluviis à Telliamede suppositis.

III. Si unquam periissent Scientiaræ & Artes, eo quo refertur modo; illis nunquam renasci datum fuisse. Canat insanientibus organicarum suarum prodigia molecularium Telliamedes; canat humanam Gentem fortuito illarum molecularium concursu sub undis natam, & in immensum multiplicatam; ab undis subinde emigrantem in terrestres plagas, ita tamen ut pars ipsius magna non desierit vivere & etiam nunc vivat in mari, cæterorum in morem piscium: hæc dedignatur vir omnis mente sanus.

426. INST. I. Sed enim insufficiens fuit generale Historiæ sacræ Diluvium, cuius duratio anni spatio circumscribitur, ad elaborandum in Terra nostra, id emne quod ab aquis in ipsa elaboratum videmus; ad efformandos ipsius Montes, ad componenda ad situm horizontalem omnia ipsius strata terrea aut lapidea; ad congregandos & contumulandos in ipsius sinu immensos corporum marinarum acervos: ergo docent observationes physicae, docet cum observationibus physicis concors ratio, totam sub undis olim delituisse Terram nostram, & aliter & diutius quam sacræ referunt paginæ.

RESP. Ineptum & absurdum est inquirere & assignare causas physicas, rebus quæ nullam exigunt causam physicam.

I. Cum doceat & demonstret ratio philosophica, Terram nostram ab auctore Naturæ Deo creatam & efformatam fuisse cur non supponetur à Deo creata & efformata eo circiter modo quo nunc existit, cum suis præcipuis Montibus, cum suis stratis terreis aut lapideis ad horizontalem situm compositis, cum suis Æquoribus & Insulis & Continentibus.

Non potuit existere Terra nostra, sine aliqua forma, sine aliqua figura, sine aliqua speciali constitutione. Cur, initio temporum, non dederit Terræ nostræ auctor ipsius Deus, eam formam, eam figuram, specialem eam constitutionem, quam nunc fundamentaliter retinet; & quæ ipsius destinationi erat maxime conveniens & consenteantæ?

II. Generalis Diluvii actioni, vindicem Dei omnipotentiam exercenti, per annum integrum duranti, quis fixos & determinatos ausit assignari limites? Potuit evidenter divinum illud & supernaturale Phænomenon, antiquam omnem Terræ superficiem in multis devastare; maritima omnis generis corpora in medios Continentes asportare & passim contumulare, æterna suæ actionis monumenta ubique relinquere, quæ fabulosam aut chimericis causis attribuet irreligiosa Philosophia.

427. INST. II. Ingenti illi Terræ antiquitati, quam fabulosam judicamus, suffragantur Monumenta multa historica, quibus denegari non debet sine sufficienti ratione fides: qua autem nisi ratione fidem denegamus historiæ Mænethonis, historiæ Berosi, historiis Indorum & Sinensium?

RESP. Omnibus historiis denegare fidem, insaniens est Pyrrhonii: omnibus historiis sine critico & philosophico examine fidem adhibere, imperitæ & malè credulæ est mulierculæ. Iстis fidem historiis denegamus:

I. Quia multa evidenter fabulosa referunt, que omnem ipsis autoritatem adimunt.

II. Quia carent caracteribus ad fidem faciendam ido-

neis; quia scilicet scriptæ non fuerunt ab historicis qui testes fuerint factorum ab ipsis narrorum, aut qui Facta illa ex testimoniis aut monumentis in se certis depromperint.

III. Quia historiarum illarum auctoritas eliditur & funditus evanescit oppositâ auctoritate sacrarum Historiarum quæ, vel si oculis tantum profanis legantur, vim omnem habent ab faciendam fidem.

428. ADNOTATIO Floruit Babylone Berosus, Beli sacerdos, & in Ægypto Magnethon, sacerdos Ægyptius, uterque regnante Ptolomeo Philadelpho, trecentis circiter ante Christum natum annis. Chaldaïcam prior, Ægyptiacam posterior, utramque partim veram, partim fabulosam, scripsit historiam. Periit utraque hæc historia: utriusque vix pauca supersunt aliis in auctoribus fragmina.

I. Manethon suam historiam adstrinxit ex genealogiâ Deorum, Semi-Deorum, & Regum Ægyptiorum: inde Terræ & humano generi antiquitas annorum 36000.

II. Berosus tot Principes in Chaldeâ numerat ante Diluvium, quot generationes numerat Moyses: vide consonantiam. Quod spectat ad Babilonios, Callisthenes qui sequitur Alexandrum, astronomicas Babyloniorum Tabulas, astronomica & historica omnia monumenta, rogante Aristeotele, diligentissimè perquisivit & collegit; nec invenit nisi annos 1903: quod non preægreditur tempora Nemrodi, a quo prima posita sunt imperii Babylonici fundamina.

III. Sinenses & Indi, si manifestas tollas ipsorum fabulas, Chronologîa suâ non assurgunt nisi ad tempora Diluvio proxima.

Hinc vides quibus stet fundamentis fabulosa illa Ægyptiorum, Chaldaeorum, Sinensium & Indorum Chronologia, ab irreligiosis quibusdam nostræ ætatis Philosophis usque adeò celebrata. Mirum est quanta sit interdum irreligiosæ Incredulitati credulitas.

429. OBJ. VI. Primos in Orbe Deos fecit timor, cæque comes rerum Ignorantia: ergo detectâ erroris superstitionis. Tom. II.

tiosi causā, ejurandus est superstitionis error. Probo ant. Pronō in timorem hominum mentes, incognitam sibi Naturā energiam ubique converterunt in Deum. Verbi gratiā, fulmineo Cœli tonantis fulgore & fragore perterritæ, invisibilem aliquem Deum, Fulminis auctorem & arbitrum, in cœlis imaginando pronō adoraverunt. Maris furentis motu & fremitu attonitæ, invisibilem aliquem in undis Deum suspicando votis & sacrificiis excoluerunt. Hinc omnis ubiqui origo Divinitatis, quæ nihil aliud est quam energia Naturæ malè cogniti: nulla enim habetur aut haberi potest idea Dei ab energia Naturæ distincti.

Ita circiter incertus ille Auctor a quo prodiit *systēma Naturæ*; & cujus ignorantiam simul & absurditatem paucis exhibet completa entium insensibilium theoria, sub numeris 816 & 896.

RESP. Nego antecedens, quod totum nihil aliud est, nisi absurdia rerum & idearum & sensus communis inversio & eversio. Fecit ubique recepta persuasio Divinitatis aliqujus existentis & Naturæ omni visibili dominantis, ut timeretur & adoraretur & sacrificiis coleretur invisibilis illa Divinitas: non fecit vesanus aliquis timor, ab idea & persuasione Divinitatis existentis separatus, ut fingeretur existere imaginaria quædam Divinitas, quæ non existat.

I. Sensu intimo unicuique constat, se habere ideam Dei; & objectum illius idea non esse ullam Naturæ visibilis partem, non esse ullam Naturæ visibilis energiam; sed esse Substantiam aliquam infinitè intellectivam & activam, quæ in omnem Naturam visibilem dominetur, & nihil cum illa commune habeat in ratione entitatis & existentiae.

Formatur in nobis hæc Substantia divinæ idea, sicut in nobis formatur idea substantiæ materialis; nec priora idea clarior est idea posterior. (324 & 325).

II. Apud Atheos omnia operari supponitur *energia Naturæ*: quid autem indeterminato hoc nomine intelligent, nunquam definiunt. At urgendo & premendo effice, ut verbis ideas & ideis objecta fixa cogantur attribuere: atque

ita brevi deprehendes, apud ipsos, hanc Naturæ energiam, aut nihil significare; aut significare aliquid absurdum, aliquid quod a se evidenter excludit Materia.

PARAGRAPHUS TERTIUS.

METAPHYSICÆ DEMONSTRATIONES

EXISTENTIA DEI.

430. OBSERVATIO. Dupli ex fonte repeti solet divinæ existentia. Demonstratio metaphysica: scilicet, *ab idea rerum visibilium*, quatenus spectantur ut contingentes, ut ex seipsis ad existendum insufficientes; & *ab idea Dei*, quatenus spectatur ut Ens infinitum aut ut Ens necessarium, (395).

Verū, cum speculationes illæ omnes quæ ex posteriori hoc fonte deducuntur, insidiosum potius sophisma quām veram & plausibilem demonstrationem constituant, quocumque illæ modo exhibeantur & inter se annexantur & ordinantur: metaphysicam omnem de existentia Dei demonstrationem, a priori duntaxat fonte repetendam esse judicamus.

Stat demonstratio omnis metaphysica, solis rerum ideis, sola rerum essentiali exigentia. Rectè fuit existentia Dei, *ab idea rerum contingentium*: non rectè fuit *ab idea Entis infiniti* aut *Entis necessarii*; ut videre est in *completa Entium insensibilium Theoria*, ubi funditus evertitur subtilissimum illud Cartesii sophisma.

PROPOSITIO.

431. *Entia sensibilia sunt contingentia, seu ad existendum aut non existendum indifferentia: ergo existit Ens aliquod necessarium, a quo Entia sensibilia determinata sunt ab existendum; ergo existit Deus.*

DEMONST. Ex simplici rerum examine patebit & demonstrabitur, tum antecedens, tum consequentia.

I. Dem. ant. Existentia cuiuslibet hominis, existentia cuiuslibet aquæ particulae, existentia cuiuslibet plantæ, bruti, lapidis, existentia denique cuiuslibet in quacumque specie individui, est contingens: ergo & contingens est tota entium sensibilium collectio.

Patet antecedens: tum quia si talis homo, si tale brutum aut vegetale, si talis molecula luminis aut aeris aut aquæ, si talis particula cuiuslibet corporis, supponatur non existere; nihil inde sequitur absurdum: tum quia evidenter ex illis rebus nulla habet essentialē existentiam, nulla vim habet aut habuit dandi sibi existentiam. Ergo hæc omnia supponi possunt non existentia: ergo hæc omnia sunt evidenter ad existendum indifferentia.

II. Demonstratur consequentia. Entia omnia sensibilia, ex sua natura sunt evidenter indifferentia ad existendum: ergo si non existeret aliqua causa quæ determinavisset hæc entia ad existendum, nunquam illa extitissent aut potuissent existere.

Si autem illa determinatrix causa non fuisset in se determinata ex essentia sua & ex extrinseca naturæ suæ necessitate, ad existendum: causa illa nunquam dare potuisset illis entibus existentiam qua ipsa caruisset; nisi ab aliqua tandem Causa primaria & necessaria existentiam vel immediatè vel mediate ipsa recepisset.

Ergo existentia Entium sensibilium, in se & ex se evidenter contingentium, manifestè supponit & importat existentiam Causæ alicujus primariæ, quæ nunquam cœperit existere; quæ essentialē & necessariam habeat a semetipsa existentiam.

Causa illa primaria, ex essentiali sua exigentia ab æterno evidenter existens, est id ipsum quod Dei nomine intelligimus: ergo evidenter existit Deus.

OBJECTIONES SOLVENDÆ.

432. OBJECTIO. Entia sensibilia conflantur & constant clementis materialibus in se æternis & necessariis, quæ ex-

co Casu præside in talia Compōsita contingentia evaserunt: ergo ab illa Entium sensibilium contingentia non eritur existentia Causæ alicujus primariæ & æternæ & necessariæ, quæ sit ab æternis Epicuri atomis & ab æterno illarum atomorum motu distincta. fiant non sapientia sapientia sapientia

RESP. Nullis impugnari potest ultima hæc propositio difficultatibus aliqua attentione dignis, quæ non fuerint jam ante solutæ: ut cuique rerum memori patebit.

I. Materiam in se inertem & cœcam esse demonstrat observatio: materiæ autem in se inertæ & cœcæ non fuisse intrinsecam & essentialē activitatem, vi cujus ab æterno fuerit in semetipsam fœcundæ, demonstrat Ratio.

II. Repugnat evidenter æternus atomorum motus, tum ipsorum naturæ, tum varijs motus phœnomenis: ut superiorius observatum & demonstratum est. Ergo ineptè simul & absurdè renovatur chimericus ille atomorum motus, & chimericus Casus influxus, ad dandam entibus sensibilibus existentiam contingentem.

433. INST. I. In præcedenti propositione, concludimus entium sensibilium collectionem esse contingentem, esse productam; ex eo quod singula individua sint contingentia, sint producta. Atqui hæc conclusio nulla est: nam à sensu distributivo ad collectivum non valet illatio.

RESP. Conc. maj. & nego min. Ad probat., dist. ant. A sensu distributivo ad collectivum non valet illatio; in attributis quæ sunt distributionis aut collectionis propria, conc. ant.: in attributis quæ non sunt propria distributionis aut collectionis, nego ant. & cons.

Ex eo quod quilibet miles, separatim sumptus, non constituat exercitum, non sequitur quod omnes milites, collectivè sumpti, non constituant exercitum: quia constituere exercitum, est attributum collectioni conveniens, non individui.

Contra, ex eo quod quilibet miles sit mortalís, se-

quitur totam militum collectionem esse mortalem: quia esse mortalem est attributum à collectione independens.

434 INST. II. Potest inesse vis & robur collectioni entium sensibilium, quæ non insit cuilibet individuo separatim sumpto: ergo, ex eo quod ens quodlibet sensibile fuerit insufficiens ad existendum, non sequitur totam entium sensibilium collectionem fuisse ad existendum insufficiem.

RESP. Dist. ant. Potest inesse vis & robur collectioni entium sensibilium, quæ non insit cuilibet individuo separatim sumpto: in iis rebus quæ supponunt in quolibet individuo aliquid activitatis & sufficientiæ, quod accessione alterius activitatis & sufficientiæ possit adaugeri, conc. ant.: in iis rebus quæ supponunt in quolibet individuo merum nihil activitatis, meram sufficientiæ negationem, nego ant. & cons.

Ex eo quod quilibet miles separatim sumptus sit insufficiens ad resistendum exercitui decem hominum milibus conflato; non sequitur quod viginti militum milibus collectivè sumpvis, eadem sit insufficientia: quia cuilibet militi separatim sumpto est aliquid activitatis & sufficientiæ, quod accessione alterius activitatis & sufficientiæ, eo tandem deveniat ut vim opositam superet.

Contra, insufficientia ad existendum, nihil dicit ex parte rei cuiuslibet contingentis, quod possit augeri per accessionem multitudinis & collectionis. Res una per se ad existendum insufficiens non fit magis sufficiens ad existendum, per accessionem alterius, per accessionem cuiuslibet multitudinis, eadem ex se insufficientiam habentis: nihil enim sufficientiæ, additum centies aut millies aut infinites nihilo sufficientiæ, semper facit nihil sufficientiæ.

Insufficientia ad existendum, convenit entibus sensibilibus, rebus creatis, ratione naturæ; quatenus ab ipsis excludit proprietatem seu attributum entis à se.

Insufficientia vero ad resistendum exercitui, conve-

nit singulis militibus ratione distributionis; & non excludit à singulis militibus, nisi convenientem accessionem virium viribus suis naturalibus similium.

435 INST. III. Effectus finiti non demonstrant nisi causam finitam: sed entia sensibilia & contingentia sunt effectus finiti: ergo entia sensibilia & contingentia non demonstrant nisi causam finitam.

RESP. I. Dist. maj. Effectus finiti non demonstrant nisi causam finitam; si ipsorum existentia non exigat & supponat intelligentiam & activitatem in sua causa infinitam, conc. maj.: si ipsorum existentia exigat & supponat infinitam in sua causa intelligentiam & activitatem, nego maj.; & sic distincta minore, nego consequentiam.

Creatio unicæ atomi est effectus finitus, qui non potest emanare nisi à causa infinite activa. Productio & organisatio unicæ formicæ est effectus finitus, qui intelligentiam & activitatem causæ omnis finitæ evidenter exorbitat.

II. Nego maj. Illa ad existendum à se insufficientia, quæ deprehenditur in entibus sensibilibus, supponit & demonstrat primam aliquam causam, quæcumque illa sit; quæ à nulla anteriore causa receperit existentiam, quæ per se & ex essentiali sua exigentia ab æterno increata extiterit.

Increata autem illa causa, quæ per se essentialiter existit, quæ proinde non potuit aut à se aut ab aliaulla causa limitari in sua natura, est necessario causa in se infinita. Ergo existentia entium sensibilium, quatenus contingentium, quatenus ex se ad existendum insufficiunt, supponit & demonstrat existentiam primæ alicujus causæ quæ concipitur ut essentialiter illimitata in suis perfectionibus; & quæ in suis sese operationibus ut infinitè intelligentem & activam passim exhibet.

Sed prima illo causa, in se increata & illimitata, est id ipsum quod Dei nomine intelligimus: ergo illa entium sensibilium contingentia, seu illa in entibus sensibilibus in-

sufficientia ad existendum à se, supponit & demonstrat evidenter existere Deum.

SECTIO POSTERIOR.

DE NATURA DEI;

SEU DE DIVINIS ATTRIBUTIS.

436. OBSERVATIO. Hactenus demonstravimus existere Deum, quid sit Deus, expendere nunc aggredimur.

In scrutandâ Dei Naturâ, eas duntaxat movebimus quæstiones, quæ, aut utile lumen affundunt Intellectui, aut aliquid relationis habent ad Religionem & ad Mores. Hinc Dei Simplicitatem, Providentiam, Libertatem, Potentiam, Scientiam, totidem articulis speculabimur.

ARTICULUS PRIMUS.

DE SIMPLICITATE DEI.

437. OBSERVATIO. Otiosæ quorumdam Philosophorum subtilitati indagandum & expendendum relinquimus, in quo consistat *metaphysica Dei essentia*: seu quodnam sit primarium illud Dei attributum differentiale, ex quo cætera omnia Dei attributa fluant. Nobis unicum hoc opus, unus hic labor erit, ut scrutemur & expendamus in hoc articulo, in quo consistat *essentia Dei physica*; seu, quibus physicè attributis constituatur Deus in seipso spectatus.

PROPOSITIO.

438. Natura divina, seu *Essentia Dei physica*, est unica aliqua Perfectio substantialis, spiritualis, illimitata, simplicissima, & infinitis numero perfectionibus distinctis æquivalens.

DEM. Cum ex præcedenti sectione jam sit certum & demonstratum existere increatum aliquem Mundi &

EXISTENTIA DEI. Simplicitas.

Hominis Antorem, existere id ipsum quod Dei nomine intelligimus:

I. Evidens est Deum illum esse substantiam, seu ens in se & per se subsistens (323): cum necessariò opus sit ut in seipso ante extiterit, quād Mondo & Homini dederit existentiam.

II. Evidens est Deum illum esse substantiam intelligentem, ac proinde substantiam spiritualem: cum ab ipso solo possit emanare quidquid existit ordinis & symmetriæ in Mondo aspectabili, quidquid existit luminis & intelligentiæ in Homine.

III. Evidens est Deum illum esse substantiam in suis perfectionibus illimitatam, seu substantiam infinitè perfectam; cum neque à seipso, neque ab ulla alia causa potuerit limitari in sua natura por seipsum essentialiter existente; & cum aliunde visibilia ipsius opera manifestè supponant & exigant in ipso perfectionem, quæ finita omni perfectione sit infinitè superior & excellentior.

IV. Evidens est Deum illum esse substantiam in sua natura simplicissimam: cum repugnet divinam illam substantiam constare aut partibus aut perfectionibus inter se realiter distinctis, quarum proinde una non esset altera; quarum proinde qualibet in sua natura foret finita & limitata; quarum proinde collectio & summa non constitueret Totum aliquod infinitum.

V. Evidens est Deum illum, aut substantiale illam Dei perfectionem, æquivalere infinitis numero perfectionibus, quarum qualibet esset in se infinita: cum ex simplici intuitu ordinis rerum physici constet nobis, omnia concipi & ordinari à substantiali illa Dei perfectione, quasi nihil ipsa foret nisi infinita intellectivitas; omnia moveri & ad actionem reduci à substantiali illa Dei perfectione, quasi nihil ipsa foret nisi infinita activitas; cumque aliunde ex philosophico intuitu metaphysici & idealis rerum ordinis, essentialiter concipiatur à nobis substantialis illa Dei perfectione ut benefica, quasi nihil foret nisi infinita bonitas; ut justa, quasi nihil foret nisi infinita justitia; ut veridica,

Tom. II.